

A

Aberration

Linsfel. I moderna objektiv kan framför allt kromatisk aberration förekomma medan sfärisk aberration sällan ger synliga problem.

AF

Se *Autofokus*.

Antireflexbehandling

Ett reflexdämpande, mikroskopiskt tunt skikt av metall på linsytor (tjockleken är halva våglängden av det ljus, vars reflexer man vill minska). Med flerskiktsbeläggning, multicoating, kan ljusreflexer av flera färger dämpas.

Autofokus

Automatisk, servodriven avståndsställning. Aktiv autofocus är vanligast på enklare kompaktkameror och projicerar en (vanligen infraröd) ljusstråle på motivet. Aktiv autofocus fungerar bra i svagt ljus, men har begränsad aktionsradie. Systemkameror och videokameror använder sig av passiv autofocus, oftast någon form av fasdetektering genom upptagningsobjektivet. Vissa kameror är försedda med autofocus av hybridtyp, vilket innebär att båda systemen finns inbyggda i kameran och aktiveras beroende på situationen.

Autofokusbelysning

En lampa, lysdiod eller laser som är inbyggd i kameran och belyser motivet i svagt ljus för att underlätta skärpeinställningen för kameran autofokus. Visa modeller projicerar ett kontrasthöjande mönster på motivet.

Automatik

På en modern systemkamera kan man välja mellan olika grad av automatik vid exponeringen av bilden.

P – Program. Kameran bestämmer både slutartid och bländare.

T – Slutartid. Kameran bestämmer bländare.

A – Bländare. Kameran bestämmer slutartid.

M – Manuell. Användaren bestämmer både slutartid och bländare.

Avtonat filter

Ett fotografiskt filter vars halva yta är helt klar och den andra halvan gradvis övergår i någon färg, ofta neutralt grå (ND-filter). Filtret används framför allt för att t.ex. dämpa en ljus himmel. Avtonade filter för mera trickbetonade ändamål finns i orange, rött, blått och andra färger.

Avtryckare

Avtrycksknappen på de allra flesta kameror har en dubbel uppgift. Dels aktiverar avtryckaren kameran alla system (autofokus, automatisk exponeringsinställning, mm.) när man trycker ner den till hälften ("beredskapsläge") och dels utlöser den själva exponeringen när man trycker den i botten.

B

Bulb

Slutarläge som innebär att slutaren står öppen så länge som man håller avtryckaren nere.

Bildpunkt

Inom digital fotografi det antal diskreta punkter som bygger upp en bild, i t.ex. en bildsensor eller en bildfil i datorn. Jämför pixel och ppi.

Bildsensor

En platta med ett stort antal ljuskänsliga punkter som omvandlar infallande ljus till elektronisk information.

Bildstabilisering

System för att motverka effekterna av kameraskakningar finns i de flesta objektiv och i digitala stillbildskameror. En del tillverkare använder en metod med en rörlig optisk komponent i objektivet som servostyrs av rörelseavkännare medan andra har bildstabilisering i bildsensorn.

Blandljus

Ljus av olika färgtemperatur som belyser samma motiv, t.ex. en person i ett rum med tänd elbelysning och infallande dagsljus. Eftersom både färgfilm och CCD-sensorer är känsligare än ögat för ljusets färgtemperatur ger blandljus lätt bilder med ett markant färgstick, i rött eller blått, beroende hur man har vitbalanserat digitalkameran.

Blixtledtal

Effekten hos ett blixtaggregat anges med ett ledtal vid ISO100. För att manuellt bestämma bländaren för rätt exponering dividerar man ledtalet med avståndet till motivet i meter.

Blixtsynkronisering

Även kallad X-synk, en anordning som säkerställer att kamerans slutare är öppen under blixstens brinntid. Ridåslutarkameror kan normalt synkroniseras till den snabbaste tiden med helt öppen ridå, oftast 1/125 eller 1/250 sekund.

Bländare

Varierbar öppning i objektivet som reglerar ljusinsläppet. Ju mindre bländaröppningen är desto större blir skärpedjupet. Generellt förbättras också objektivets skärpa och kontrast vid avbländning, men vid riktigt små bländaröppningar försämras återigen skärpan beroende på diffraktion (den lilla bländaröppningen fungerar i sig själv som ett hålobjektiv). Den internationella bländarserien är: 1 1,4 2 2,8 4 5,6 8 11 16 22 32 och är konstruerad så att varje bländarsteg representerar en halvering eller fördubbling av den insläppta ljusmängden.

Brus

Slumpartade variationer i täthet och färg hos enskilda bildpunkter som påminner om kornigheten hos film. Högre känslighetsinställning ger generellt mera brus. Den bildmässiga effekten av brus kan dämpas med brusreducering.

Brusreducering

Avancerad databehandling för att minska bruset (kornigheten) vid högre känsligheter med digitalkameror.

Brännvidd

Avståndet mellan objektivets brännpunkt och dess optiska centrum. Brännvidden och bildformatet avgör objektivets bildvinkel.

C

D

Diffraktion

Ljusets brytning vid passage av skarpa kanter eller mycket små öppningar. Diffraktion är orsaken till att skärpan i ett objektiv försämras vid mycket små bländaröppningar.

Dioptri

Ett mått på optisk brytkraft.

DNG

Digital Negative. Ett nytt digitalt universalformat utvecklat av Adobe för att säkerställa arkivering av filer i RAW-format från olika kameratillverkare. Alla tillverkarspecifika RAW-format ska kunna konverteras förlustfritt till DNG, vilket innebär att program som stöder DNG också ska kunna öppna alla slags (konverterade) RAW-filer.

DPI

Dots Per Inch, punkter per tum. Ett mått på upplösning av tryckta eller utskrivna bilder. Uttrycket bör inte användas om t.ex. upplösningen hos skannrar, i det sammanhanget passar PPI (Points Per Inch, [bild]punkter per tum) bättre.

Dubbelexponering

En trickfotograferingsteknik som innebär att samma filmruta exponeras två eller flera gånger.

E

EV

se *Exponering*

Evaluerande ljusmätning

se *Flerfältsmätning*

Exponering

Exponeringen är beroende av två faktorer, belysningsstyrkan (som regleras med bländaren) och belysningstiden (som regleras med slutaren). Dessa två faktorer tillsammans utgör exponeringsvärdet (EV, Exposure Value). Ett och samma EV kan innebära många olika kombinationer av bländare och slutartid: EV 10 kan exempelvis motsvara 1/30s vid bländare 5,6, 1/15s vid bländare 8, 1/60s vid bländare 4, o.s.v.

Exponeringsautomatik

De flesta analoga och alla digitala kameror är utrustade med mer eller mindre sofistikerad automatik som styr bländare och/eller slutartid till en idealisk exponering. Men "idealisk exponering" inte är något helt objektivt utan beror på motivtyp, ljusnivå, ljuskaraktär med mera. Därför är många kameror utrustade med evaluerande flerfältsmätning, som analyserar motivet och anpassar exponeringen efter förprogrammerade motivtyper (motljus, nattbilder, snömotiv, mm).

Se även bländarautomatik, tidsautomatik, programautomatik.

Exponeringsmätare

Elektriskt instrument som mäter ljusintensitet. Dagens kameror har nästan undantagslöst exponeringsmätaren inbyggd och alla systemkameror mäter ljuset bakom objektivet. Separat, handhållen exponeringsmätare används nästan uteslutande av professionella fotografer.

Exponeringstid

Slutaren i en kamera reglerar belysningstiden och följer (vid manuell inställning) traditionellt en tidsskala, där varje steg innebär en fördubbling eller halvering av exponeringstiden: 1/1s, 1/2s, 1/4s, 1/8s, 1/15s, 1/30s och så vidare, på vissa kameror ned till 1/8000s. Vid tidsautomatik styrs slutaren mer eller mindre steglöst. När man fotograferar med blixtn har slutartiden en mera sekundär betydelse, slutaren måste stå öppen när blixten avfyras men exponeringstiden avgörs av blixtns brinntid.

F

Filter

En infärgad glas- plast- eller folieskiva som sätts framför objektivet för att uppnå specialeffekter eller för att korrigera för egenheter i belysningen, motivet eller filmen.

Se vidare färgfilter, polarisationsfilter, neutralfilter (gråfilter), avtonat filter.

Filterfaktor

Den ökning av exponeringen som krävs för att kompensera ljusbortfallet i de flesta filter. En filterfaktor på 2X innebär att bländaren måste öppnas ett steg eller tiden förlängas till det dubbla. 3X betyder 1,5 stegs ökning och 4X 2 stegs ökning. Neutralfilters täthet brukar anges med talen 0.3, 0.6 eller 0.9 vilket motsvarar 1, 2 respektive 3 stegs exponeringsförändring.

Fisheyeobjektiv

Extremt vidvinkligt objektiv (mellan 6 och 15 mm brännvidd i småbilsformatet), som ger en bildvinkel kring 180° och ännu större. Ett äkta fisheyeobjektiv ger en rund bild och raka linjer utanför objektivets centrum blir kraftigt krökta.

Flerfältsmätning

En form av strålgångsljusmätning där mätområdet är uppdelat i ett större eller mindre antal diskreta fält. Värdena från respektive fält jämförs (utvärderas, evalueras) i kamerans operativsystem med inprogrammerade referensmodeller för olika motivtyper. Systemet kan ge exaktare exponering i situationer som är svåra för enklare ljusmätningssystem, t.ex. motljus, scenbelysning, nattbilder och snömotiv.

Fokusera

Detsamma som att avståndsställa ett objektiv så att bilden blir skarp.

Försättslins

Enkel, positiv lins som placeras framför objektivet och därmed förkortar dess brännvidd. Detta medför att närgränsen ändras. Försättslinser finns med olika dioptrital och kan användas var för sig eller kombineras vid närbildsfotografering.

G

Genomsnittsmätning

Detsamma som integralmätning, en typ av strålgångsmätning som mäter ljuset över hela bildytan, för det mesta med tonvikt på mittpartiet där bildviktiga delar antas befinna sig (centrumvägd genomsnittsmätning).

Gråfilter

Ett filter som absorberar alla färger lika mycket och därför inte ger någon förändring i färgton utan enbart reducerar exponeringen. Med gråfilter kan man t.ex. arbeta med större bländaröppningar i starkt ljus för att få kortare skärpedjup eller använda längre exponeringstider för avsiktlig rörelseoskärpa. Gråfilter, som också kallas neutralfilter eller ND-filter (Neutral Density), har oftast tätheten 0,3, 0,6 eller 0,9, vilket motsvarar 1, 2 respektive 3 bländarstegs exponeringsreduktion.

Gråkort

En neutralgrå kartongskiva som reflekterar 18 procent av det infallande ljuset vilket anses motsvara den genomsnittliga reflektionen från ett normalmotiv.

Gyllene snittet

Ett delningsförhållande, som används inom formläran sedan 2 500 år och som ger proportioner, som uppfattas som särskilt harmoniska och angenäma. En rektangel med ett sidförhållande enligt gyllene snittet får proportionerna 2:3, 3:5, 5:8, 8:13 och så vidare. Småbilsformatets proportioner följer det gyllene snittet, eftersom 24×36 mm motsvarar sidförhållandet 2(x12):3(x12).

H

High-key

En bild med dominerande ljusa partier. En high-keybild är inte detsamma som en överexponerad bild, utan är komponerad och ljussatt så, att bilden gör ett ljust eller lätt intryck, ofta tack var någon eller några mörka eller svarta detaljer, som visar att det ljusa helhetsintrycket är avsiktligt. Jämför low-key.

Hyperfokalavstånd

Om en lins är fokuserad till hyperfokalavståndet så är allt från halva detta avstånd till oändligheten skarp, dvs. ligger inom skärpedjupet

Högdager

De ljusaste partierna i en positiv bild som fortfarande har detaljteckning. Se även lågdager, mellandager.

I

Indirekt ljus/blixt

Indirekt ljussättning innebär att fotografen riktar blixten eller belysningen mot exempelvis en vit vägg eller tak, ett vitmålat paraply eller någon annan reflekterande yta. Indirekt ljus ger en mjukare och i många fall angenämare återgivning, i synnerhet av porträtt. Med 'blixt i taket' undviker man också att motivdelar närmast kameran blir överexponerade medan bakgrunden blir underexponerad.

ISO

Förkortning av International Organization for Standardization. I fotosammanhang används prefixet ISO som en samlande beteckning för filmkänslighet.

J

JPEG

Förkortning av Joint Photographic Experts Group, en norm för så kallad destruktiv kompression av digitala bilder. Med destruktiv menas, att en större eller mindre andel av bildinformationen kastas så att den resulterande bildfilen blir mindre utrymmeskrävande. Vid måttliga kompressionsgrader, exempelvis 1:4 (1/4 av originalbildens information sparas på en fjärdedel av utrymmet) ser man vid normal betraktning ingen egentlig skillnad gentemot originalet. Vid kraftigare kompressionsgrader (1:10 och mera) syns, beroende på motivet, mer eller mindre störande kompressionsartefakter som exempelvis fransiga konturer och ett kvadratisk gitter (8×8 pixlar) i framför allt grönt lövverk och liknande detaljrika motivedelar.

JPEG 2000

Ett reviderat JPEG-format som stöder 16 bitar per färgkanal, en alfakanal, information om färgrymd (t.ex. sRGB eller en ICC-profil) och har gott om plats för metadata (exempelvis EXIF-data från digitalkameror). JPEG 2000 använder en annan kompressionsmetod än gamla JPEG och ger inte det störande rutmönstret vid höga kompressionsgrader.

K

Kamerahus

Grundkomponenten i ett kamerasystem med utbytbara objektiv.

Kompaktkamera

Uttrycket kompaktkamera, som ursprungligen syftade på en kamera i fickformat, används i dag huvudsakligen för att skilja kameror med fast monterad optik och genomsiktssökare eller elektronisk sökare/monitor, från systemkameror med reflexsökare och utbytbar optik.

Konstljus

I egentlig mening allt ljus som i motsats till dagsljus kommer från konstgjorda ljuskällor (glödlampor, lysrör, urladdningslampor, fotogenlampor, etc.). I dagligt tal innebär dock konstljus framför allt glödljus med en färgtemperatur på 3 400° K och lägre.

Konverter

En optisk komponent som monteras mellan objektiv och kamera (telekonverter, enbart aktuell för systemkameror). Telekonvertern inte bara förlänger brännvidden utan reducerar samtidigt ljusstyrkan hos grundobjektivet.

Kromatisk aberration

Ett optiskt fel som yttrar sig i att ljus av olika våglängd bryts olika i bilden hörn och kanter. Effekten syns som färgade dubbelkonturer. Se även aberration.

L

Ledtal

se *Blixtledtal*

Lins

Linser kan tillverkas av glas, kvarts, fluorit, lämpliga plastmaterial och andra transparenta material, som har förmågan att bryta ljus. En lins kan vara samlande, konvex, eller spridande, konkav. Ett objektiv är nästan alltid sammansatt av flera linser (linselement) med olika brytningsegenskaper, vilket bidrar till att minska eller eliminera olika linsfel.

Ljutmätning

se exponeringsmätare

Ljusstyrka

Ljusstyrkan hos ett objektiv anges som ett förhållande mellan den största bländaröppningen och brännvidden, t.ex. 1:2,8 eller vardagligt bara 2,8.

Low-key

En bild med dominerande mörka partier. En low-keybild är inte detsamma som en underexponerad bild utan är komponerad och ljussatt så att bilden gör ett mörkt eller dovt intryck, ofta tack var någon eller några ljusare detaljer, som visar att den mörka tonen är avsiktlig. Jämför high-key.

Lågdagrar

De mörka partierna i en bild, mellan medelgrått och svart. Jämför högdagrar, mellandagrar.

M

Makroblixt

Ett blixtaggregat särskilt avsett för fotografering i närområdet (se makrofotografering). En typ av makroblixt har två eller flera blixreflektorer monterade på en ring som kan skruvas fast i makroobjektivets filtergänga. För helt skuggfri belysning kan man använda en ringblixt.

Makroobjektiv

Ett objektiv, oftast med fast brännvidd, som är speciellt konstruerat för att ge hög optisk kvalitet i närområdet vid makrofotografering. Makroobjektiv har ofta längre brännvidd än normalobjektiv så att fotografen kan undvika att skugga motivet med kameran och få plats med exempelvis ett blixtaggregat eller en reflexskärm.

Matrismätning

Se *Flerfältsmätning*.

Megapixel

Förkortning för miljoner pixlar (bildpunkter) i t.ex. en digital bildsensor.

Mellandagrar

De medelgrå tonerna i en fotografisk bild. Jämför högdagrar, lågdagrar.

Mellanringar

Tubformade passbitar som monteras mellan objektivfattningen och själva objektivet på en systemkamera för att ge möjlighet att fotografera på närmare avstånd än vad objektivets normala närgräns medger. En mellanring innehåller inga linser men kan vara försedd med mekaniska och/eller elektriska överföringar och eventuellt en fokuseringsanordning. En speciell form av mellanring är makrobälgen som är kontinuerligt varierbar.

För bästa resultat med mellanringar bör objektivet vara ett så kallat makroobjektiv som är korrigerat för att ge hög kvalitet vid stora avbildningsskalor. Ett konventionellt objektiv kan monteras med hjälp av en omvändningsring för att ge bättre kantskärpa vid stora avbildningsskalor.

Minneskort

Lagringsmediet i digitala apparater som t.ex. kameror, mp3-spelare och mobiltelefoner. Den digitala informationen lagras i integrerade minneskretsar av typen Flash EEPROM (Electrically Erasable Programmable Read Only Memory), som i motsats till RAM-minnet i en dator inte behöver någon strömförsörjning för att bevara informationen. Ett Flash EEPROM minne beräknas kunna behålla inprogrammerad information i minst 10 år och ska tåla minst 100 000 skrivcykler.

Moiré

Ett vågigt, ofta färgat interferensmönster som kan uppträda i partier med fina, regelbundna mönster nära upplösningssgränsen i bilder tagna med digitalkameror.

Motljusskydd

En trattformad anordning som monteras framför objektivet som avskärmning för ströljus och direkt infallande ljus utanför objektivets bildvinkel. Ett motljusskydd kan bidra till ökad kontrast och förhindra störande reflexer från ljuskällor utanför bilden.

Multicoating

Se *Antireflexbehandling*.

N

ND-filter

Förkortning av Neutral Density, neutral täthet. Se *Gråfilter*.

Normalobjektiv

Ett objektiv med en bildvinkel som motsvarar vinkeln för ögats skarpa seende, cirka 45°. Brännvidden hos ett normalobjektiv motsvarar ungefär diagonalen hos systemets bildformat uttryckt i millimeter. Ett normalobjektiv för småbilsformatet har en brännvidd kring 50 mm, hos kompaktkameror ofta något kortare (38–45 mm).

O

Objektiv

I princip ett positivt (samlade) linssystem som utgör den avbildande komponenten i en kamera, förstoringsapparat eller projektor. Ett objektiv är mestadels sammansatt av ett flertal linselement, oftast av olika glassorter för optimal korrigering av olika brytningsfel (aberrationer). Ett objektiv har nästan alltid någon anordning för skärpeinställning (fokusering) och ett kameraobjektiv har dessutom en bländare för reglering av ljusinsläppet.

Okular

Den lins som befinner sig närmast ögat i kamerans sökare. På många kameror är okularet inställbart för att korrigera för olika synskärpa. Okularet hos systemkameror kan dessutom ha en hållare för korrektionslinser.

Oskärpa

Oskärpa i en bild kan bero på många olika orsaker. Objektivets kvalitet, det har inte fokuserats korrekt, stor bländaröppning kan ha medfört att skärpedjupet inte räcker till för de bildviktiga motivdelarna, kameran kan ha handhållits med för lång exponeringstid (skakningsoskärpa) och så vidare.

Oskärpa är inte nödvändigtvis av ondo. En oskarp bakgrund, beroende på kort skärpedjup, kan t.ex. öka intrycket av djup i bilden. En bländare med många lameller, som ger en så rent cirkelformad öppning som möjligt, anses ge vackrare oskärpa än en mera oregelbunden bländare.

Oändlighet

Tecknet ∞ betecknar oändligt avstånd i avståndsskalan på ett objektiv. I praktiken är oändligt avstånd lika med 300 gånger objektivets brännvidd. I realiteten innebär det att oändlighetspunkten i ett motiv ligger längre bort för ett teleobjektiv med lång brännvidd än för ett vidvinkelobjektiv med kort brännvidd.

P

Panorama

I dagligt tal en långsmal bild med avsevärt större horisontell bildvinkel än normalt, upp till 360°. Digitaltekniken har medfört nya metoder för panoramafotografering. Med kameran monterad på ett särskilt panoramahuvud och justerad så att den horisontella vridningen sker i objektivets nodpunkt, kan man ta ett antal inbördes förskjutna och delvis överlappande bilder som sedan i datorn sys ihop till en panoramabild med speciell programvara.

Panorera

Att vrida kameran i horisontalled.

Pixel

Förkortning av Picture Element, bildpunkt (i exempelvis en bildsensor i en digitalkamera eller i en LCD-monitor).

Polarisationsfilter

Ett färglöst, gråaktigt filter med den egenheten att det bara släpper igenom ljus i ett svängningsplan. Reflexer från icke metalliska ytor och himmelsljus från en klarblå himmel är exempel på naturligt förekommande polariserat ljus som helt eller delvis släckas ut med ett polarisationsfilter. Resultatet blir dämpade reflexer från exempelvis vattenytor och mörkare och mer mättad återgivning av blå himmel beroende på hur man vrider filtret.

Effekten av ett linjärt polarisationsfilter kan förändras i speglar och prismor i en systemkamasökare och därför bör man bedöma effekten genom att hålla filtret framför ögat och, utan att vrida det ytterligare, aptera det på objektivet. Ett cirkulärt polarisationsfilter har inte den begränsningen utan effekten kan bedömas direkt i en reflexsökare.

PPI

Points Per Inch, punkter per tum. Används för att uttrycka upplösningen hos exempelvis skannrar.

Programautomatik

En form av exponeringsautomatik som ställer in både bländare och exponeringstid.

Mera avancerad programautomatik visar de inställda värdena i sökaren och har en funktion som låter fotografen förskjuta den automatiskt inställda kombinationen av bländare och tid för att anpassa den till motivet. Om programautomatiken har ställt in bländare 8 och 1/125s och ett kortare skärpedjup är önskvärt kan fotografen t.ex. förskjuta kombinationen till bländare 4 och 1/500s med bibehållen automatisk exponering. Många kameror har också olika motivprogram vilket bara innebär att programautomatikens bländar/tidskombination är anpassad för olika generella motivtyper, t.ex. porträtt och landskap.

Q

R

RAW-format

En samlingsterm för det digitala filformat som är det första steget efter det att bilden från bildsensorn har digitaliserats i en digitalkamera eller digitalbakstycke. RAW-formatet är tillverkar-specifikt, i många fall även kameraspecifikt, och lagrar bilden utan efterföljande korrekationer som vitbalansering och konturskärpning. Dessutom lagras bilden med fullt färgdjup. En RAW-fil kan betraktas som ett digitalt negativ och medger mycket större möjligheter till efterföljande justeringar i ett bildbehandlingsprogram än kamerafilmer i TIFF- eller JPEG-format. I gengäld tar en RAW-fil större plats på kamerans minneskort.

Visning och redigering av RAW-filer kräver speciell programvara. De större tillverkarna har egna program för ändamålet men Adobe Camera Raw, som följer med Photoshop och Photoshop Elements, hanterar de flesta aktuella RAW-formatsversioner.

Reflexskärm

En oftast vit eller metallmatt yta som används för att lätta upp skuggorna i ett motiv. En reflexskärm kan till exempel ha formen av ett paraply, en kartongskiva eller ett tyg uppspant på en ram.

RGB

Förkortning av Red, Green, Blue [röd, grön, blå], de additiva grundfärgerna.

Ringblix

Ett blixtaggregat med urladdningsröret och reflektorn i form av en ring, som kan monteras på kamerans objektiv. En ringblix ger nästan helt skuggfri belysning och används främst vid makrofotografering.

S

Skakningsoskärpa

Den oskärpa som uppstår av de ofrånkomliga darrningarna när man handhåller kameran och använder en relativt lång exponeringstid. De enda botemedlen är att antingen ställa in en snabbare exponeringstid, att öppna bländaren, välja en högre filmkänslighet (högre ISO-värde) eller att sätta kameran på stativ. Om inget av alternativen är möjligt kan man förbättra resultatet genom att hålla kameran så stadigt som möjligt, söka stöd mot exempelvis en vägg eller en dörrpost och trycka av så mjukt som möjligt.

Generellt bör man inte handhålla kameran om exponeringstiden (i delar av en sekund) är längre än objektivets brännvidd; exempelvis bör man inte använda en längre exponeringstid än 1/50s om kameran har ett 50 mm objektiv.

Skylightfilter

Ett mycket lätt rosafärgat filter som gör nytta vid fotografering av t.ex. fjäll-, snö- och havsmotiv under klar himmel. Filtret minskar den överdrivna blåton som bilder av sådana motiv annars gärna får. Skylightfiltret fungerar samtidigt som UV-filter.

Skärpedjup

Den zon framför och bakom det skarpt fokuserade planet i motivet som uppfattas som skarp när bilden betraktas. Skärpedjupet sträcker sig dubbelt så långt bortom som hitom det fokuserade planet och är beroende av såväl bländaröppningens storlek som objektivets brännvidd. Objektiv med kort brännvidd ger större skärpedjup än objektiv med lång brännvidd och en mindre bländaröppning (högre bländartal) ger större skärpedjup än en större (lägre bländartal).

Skärpedjupet kan, i synnerhet vid landskapsfotografering, optimeras genom att man fokuserar objektivet på hyperfokalavståndet.

Slutare

Den anordning som reglerar ljusinsläppet till filmen eller bildsensorn i en kamera.

Slutartid

Den tid som kamerans slutare står öppen vid exponeringen, ett annat ord för exponeringstid.

Spegelreflexkamera

En kamera med en sökare som ser genom objektivet med hjälp av en uppfällbar spegel, en sökarskiva med fresnellins och ett prisma som vänder bilden rätt i okularet. Nästan alla systemkameror för småbild är spegelreflexkameror.

Spotmätning

Mätning av reflekterat ljus från ett mycket snävt utsnitt av motivet. Speciella spotmätare har en reflexsökare med mätfältet markerat och någon form av inspeglad visning av mätresultatet. Många systemkameror och avancerade digitalkameror har spotmätning som ett av flera alternativ för den inbyggda strålgångsmätaren. Spotmätning är värdefull när man vill mäta upp kontrasten i ett motiv för att optimera exponeringen och för att undvika felexponering i extrema ljussituationer, t.ex. scenframträdanden.

Stativ

Stativ finns i en mängd olika storlekar, utföranden och viktklasser, från små bords- och klämstativ till tunga studiostativ. Alla har samma grundläggande uppgift att erbjuda en stadig och vibrationsfri plattform för kameran så att fotografen kan undvika skakningsoskärpa.

Systemkamera

En kamera med utbytbart objektiv och ofta möjlighet att ansluta eller byta ut andra tillbehör som t.ex. sökarskiva, batteripaket, bakstycke, specialiserade närbildsaggreat och så vidare.

T

Telekonverter

Se *Konverter*.

Teleobjektiv

Ett objektiv med snävare bildvinkel (längre brännvidd) än vad som är normalt för formatet. Ett måttligt tele(objektiv) med en bildvinkel som motsvarar ungefär hälften av normalobjektivets vinkel brukar kallas porträttele eftersom perspektivåtergivningens anses särskilt fördelaktig för porträtt; på småbilsformatet motsvarar det ungefär en brännvidd av 85–100 mm.

Längre teleobjektiv är lämpliga till exempelvis sport- nyhets- och naturfotografi. Professionella, långa teleobjektiv är oftast försedda med optisk bildstabilisering.

Bilder tagna med långa teleobjektiv ger ett intryck av hoptryckt perspektiv vilket kan vara ett effektivt bildmässigt uttrycksmedel.

Tidsautomatik

En form av exponeringsautomatik där fotografen manuellt väljer en bländare och kameran sedan automatiskt ställer in en lämplig exponeringstid. Kallas även bländarförval

TIFF

TIFF (Tagged Image File Format) används för utbyte av filer mellan kameror, skannrar, program och datorplattformar. TIFF är ett flexibelt punktgrafikformat som kan hanteras av nästan alla rit-, bildredigerings- och layoutprogram.

Tilt/shift-objektiv

Ett specialobjektiv som ger vissa av storformatskamerans inställningsmöjligheter åt en systemkamera. Tilt/shift-objektivet är ofta vidvinkligt och det tecknar ut en betydligt större bildcirkel än vad som annars krävs av ett objektiv för samma format. Tack vare den större bildcirkeln kan objektivet förskjutas parallellt med filmplanet (engelska shift) för exempelvis arkitekturfotografering utan att fotografen behöver luta kameran uppåt.

Tilt/shift-objektivet kan dessutom lutas i förhållande till filmplanet, vilket gör det möjligt att 'lägga ner' skärpeplanet.

TTL-mätning

En annan term för strålgångsmätning. TTL = Through The Lens [genom objektivet].

U

Underexponering

Alltför knapp exponering (för litet ljus) i förhållande till filmens eller digitalkamerans känslighet, motsatsen till överexponering. Underexponerade bilder blir för mörka med dålig eller obefintlig lågdagerteckning. En underexponerad digital bild kan ofta korrigeras framgångsrikt i synnerhet om den har sparats i RAW-format.

UV-filter

Ett för ögat ofärgat filter som utestänger ultraviolett strålning. UV-strålning förekommer framför allt på hög höjd, vid stränder och i snömotiv. Resultatet blir ett överdrivet blåstick som förhindras av UV-filtret. Eftersom filtret är ofärgat påverkas inte färgerna i övrigt och det kan med fördel alltid sitta på objektivet som ett skydd för frontlinsen.

Ett skylightfilter stoppar också UV-strålning och ger dessutom en något varmare färgton åt bilderna.

V

Vidvinkelobjektiv

Ett objektiv med större bildvinkel (kortare brännvidd) än vad som är normalt för formatet. Hos småbilsformatet anses ett 35 mm objektiv vara en måttlig vidvinkel på gränsen till normalobjektiv. 28 och 24 mm vidvinkelobjektiv är lämpliga för reportage och interiörfotografering medan vidvinklar på 21, 17 och 15 mm ger en mera extrem återgivning. En särtyp är fisheye-objektivet som ger en cirkelrund bild med cirka 180° bildvinkel.

Vinjettering

En oftast ovälkommen effekt som innebär att bildens hörn är mörkare än resten av bilden.

Vinjettering kan förekomma som ett linsfel i framför allt vidvinkelobjektiv och zoomar men kan också bero på att fotografen t.ex. har använt ett olämpligt motljusskydd.

Vitbalansering

Elektronisk eller digital anpassning av färgåtergivningen i en digitalkamera till den rådande färgtemperaturen. Oftast har kameran ett antal förinställda, fasta vitbalanslägen för exempelvis sol, skugga under blå himmel, mulet, elljus och lysrörsbelysning. Dessutom kan man manuellt vitbalansera kameran genom att rikta in den mot en vit yta (t.ex. ett vitt papper) som fungerar som referensmotiv i den aktuella belysningen och spara inställningen.

Digitala kamerabilder i RAW-format kan vitbalanseras i efterhand i ett bildbehandlingsprogram eftersom RAW-bilder sparas före kamerans vitbalansering.

W

X

Y

Z

Zoomobjektiv

Ett objektiv med varierbar brännvidd. Zoomobjektiv för stillbildskameror och framför allt för kameror med autofokus har inte nödvändigtvis konstant skärpeläge och behöver inte heller ha det eftersom skärpan ställs in före varje exponering. Därmed kan zoomobjektivet konstrueras kompaktare (och billigare). Zoomobjektiv finns i en mängd varianter och utföranden. För systemkameror finns bland annat vidvinkelzoomar, ofta med 2 eller 3 gångers zoomomfång, universalzoomar som täcker området från vidvinkel till tele med 3 eller 4 gångers omfång och rena telezoomar.

Å

Ä

Ö

Överexponering

Alltför riklig exponering (för mycket ljus) i förhållande till kamerans känslighet är motsatsen till underexponering. Överexponerade bilder ger ett onaturligt ljust och blaskigt intryck med bleka färger och utfrätta, detaljlösa högdagrar.